

XVII Konkurs Matematyczny Politechniki Białostockiej

Rozwiązania zadań konkursowych - klasy trzecie

29 marca 2025 r.

1. Liczby całkowite dodatnie a, b, c są takie, że każda z liczb

$$\frac{a+b}{c}, \frac{b+c}{a}, \frac{a+c}{b}$$

jest też całkowita. Udowodnij, że

$$6 \leq \frac{a+b}{c} + \frac{b+c}{a} + \frac{a+c}{b} \leq 8.$$

Rozwiązanie. Bez zmniejszania ogólności możemy założyć, że $a \leq b \leq c$. Rozważmy najpierw przypadek, gdy $a \neq c$. Wtedy $a+b < 2c$, a więc $\frac{a+b}{c}$ jest dodatnią liczbą całkowitą mniejszą od 2. Zatem $\frac{a+b}{c} = 1$, czyli $a+b = c$.

Ponieważ liczba $\frac{b+c}{a} = \frac{2b+a}{a} = 1 + \frac{2b}{a}$ jest całkowita, więc $m = \frac{2b}{a}$ jest też całkowita.

Z tych samych powodów liczba $n = \frac{2a}{b}$ jest też całkowita. Ich iloczyn to $mn = \frac{2a}{b} \cdot \frac{2b}{a} = 4$, więc albo obie są równe 2 albo jedna jest równa 1, a druga 4. Zatem $m+n \in \{4, 5\}$. Stąd otrzymujemy

$$\frac{a+b}{c} + \frac{b+c}{a} + \frac{a+c}{b} = 1 + \frac{2b+a}{a} + \frac{2a+b}{b} = 3 + \frac{2b}{a} + \frac{2a}{b} = 3 + m + n \in \{7, 8\}.$$

Pozostał do rozpatrzenia przypadek, gdy $a = b = c$. Wtedy

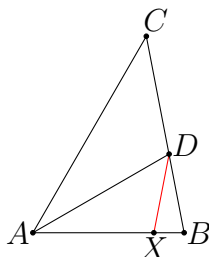
$$\frac{a+b}{c} + \frac{b+c}{a} + \frac{a+c}{b} = 2 + 2 + 2 = 6.$$

□

2. W trójkącie ABC dwusieczna kąta $\sphericalangle BAC$ przecina bok BC w punkcie D . Udowodnij, że

$$|AD| < \sqrt{|AB| \cdot |AC|}.$$

Rozwiązanie, sposób I.

Obliczamy, że $|\sphericalangle ADB| = 180^\circ - |\sphericalangle ADC| = |\sphericalangle DAC| + |\sphericalangle ACD| > |\sphericalangle ACD|$, więc na odcinku AB istnieje punkt X taki, że $|\sphericalangle ACD| = |\sphericalangle ADX|$. W szczególności $|AX| < |AB|$. Ponieważ AD jest dwusieczną kąta $\sphericalangle BAC$, trójkąty ADC oraz AXD są podobne. Mamy więc

$$\frac{|AD|}{|AC|} = \frac{|AX|}{|AD|}.$$

Stąd otrzymujemy $|AD|^2 = |AC| \cdot |AX| < |AC| \cdot |AB|$, czyli $|AD| < \sqrt{|AB| \cdot |AC|}$. $\square$

Rozwiązanie, sposób II. Przyjmijmy standardowe oznaczenia: $|\sphericalangle BAC| = \alpha$, $|AB| = c$, $|BC| = a$, $|AC| = b$. Niech $|AD| = d$ oraz $|CD| = x$. Zauważmy, że dowodzona nierówność jest prawdziwa gdy $b = c$ (tzn. dla trójkąta równoramiennego). Dalej będziemy zakładać, że $b \neq c$. Z twierdzenia o dwusiecznej w trójkącie otrzymujemy

$$\frac{|AC|}{|CD|} = \frac{|AB|}{|BD|}, \quad \text{czyli} \quad \frac{b}{x} = \frac{c}{a-x}.$$

Stąd obliczamy $|CD| = x = \frac{ab}{b+c}$ oraz $|BD| = a - x = \frac{ac}{b+c}$. Z twierdzenia cosinusów zastosowanego do trójkątów ADC i ADB wynika, że

$$\cos \frac{\alpha}{2} = \frac{d^2 + b^2 - x^2}{2bd} = \frac{d^2 + c^2 - (a-x)^2}{2cd},$$

czyli

$$c(d^2 + b^2 - x^2) = b(d^2 + c^2 - (a-x)^2).$$

Podstawiając obliczoną wartość x , po przekształceniach (z uwzględnieniem założenia $b \neq c$), otrzymujemy

$$d^2 = \frac{bc[(b+c)^2 - a^2]}{(b+c)^2} = bc \left(1 - \frac{a^2}{(b+c)^2} \right).$$

Stąd wynika nierówność $d^2 < bc$. $\square$

Rozwiązanie, sposób III Ponieważ pole trójkąta ABC jest sumą pól trójkątów ABD i ACD mamy równość:

$$\frac{1}{2}bc \sin \alpha = \frac{1}{2}cd \sin \frac{\alpha}{2} + \frac{1}{2}bd \sin \frac{\alpha}{2}.$$

Korzystając z tożsamości $\sin \alpha = 2 \sin \frac{\alpha}{2} \cos \frac{\alpha}{2}$ otrzymujemy

$$2bc \cos \frac{\alpha}{2} = bd + cd.$$

Stąd $d = \frac{2bc}{b+c} \cos \frac{\alpha}{2}$. Ponieważ $0 < \frac{\alpha}{2} < 90^\circ$ zachodzi nierówność $0 < \cos \frac{\alpha}{2} < 1$, więc

$$d < \frac{2bc}{b+c} = \sqrt{bc} \frac{\sqrt{bc}}{(b+c)/2} \leq \sqrt{bc}.$$

W ostatnim kroku skorzystaliśmy z nierówności między średnimi arytmetyczną i geometryczną, czyli $\frac{b+c}{2} \geq \sqrt{bc}$. $\square$

3. Niech $n > 1$ będzie daną liczbą naturalną. W kwadraty $\square$ wpisujemy znak “+” lub “-”. Wykaż, że jest co najmniej 2^{n-1} sposobów wpisania znaków tak, że otrzymujemy prawdziwą nierówność

$$\left| \frac{\square 1 \square 2 \square 3 \square \dots \square n}{n} \right| \geq 1.$$

Dla jakich n liczba tych sposobów jest większa od 2^{n-1} ? Odpowiedź uzasadnij.

Rozwiązanie.

Układ znaków dla którego otrzymujemy prawdziwą nierówność nazwiemy *układem poprawnym*. Wzorzec nierówności z zadania możemy zapisać w postaci:

$$\left| \frac{\square 1 \square 2 \square 3 \square \dots \square (n-1)}{n} \square 1 \right| \geq 1.$$

Rozważmy licznik ułamka z lewej strony:

$$\square 1 \square 2 \square 3 \square \dots \square (n-1) \quad (1)$$

Liczba sposobów wpisania znaków “+” lub “-” w powyższe kwadraty (których jest $n-1$) jest równa 2^{n-1} . Zauważmy, że dla dowolnego układu znaków “+” lub “-” w (1) w ostatnim kwadracie można dobrać znak tak by rozważana nierówność była prawdziwa. Jeśli bowiem liczba otrzymana w (1) jest nieujemna, to w ostatnim kwadracie możemy wpisać “+”, a otrzymany układ będzie poprawny. Jeśli liczba w (1) jest niedodatnia, to w ostatnim kwadracie możemy wpisać “-”. Stąd widać, że liczba układów poprawnych jest co najmniej równa liczbie sposobów wpisania znaków “+” lub “-” w (1), a więc 2^{n-1} . W szczególności, jeśli w (1) można otrzymać zero, to liczba poprawnych układów przekracza 2^{n-1} .

Zauważmy, że dla $n=2$ mamy prawdziwą nierówność w dwóch przypadkach; gdy w kwadraty wpisujemy dwa plusy lub dwa minusy. Również dla $n=3$ mamy dokładnie połowę poprawnych układów (tzn. cztery). Odpowiadają im następujące ciągi kolejnych znaków: $---$, $-+-$, $+ - +$ oraz $+++$. W pozostałych czterech układach znaków otrzymujemy nierówności fałszywe.

Udowodnimy, że liczba poprawnych układów jest większa od 2^{n-1} dla wszystkich liczb całkowitych $n \geq 4$.

Gdy $n=4$ lub $n=5$, to w (1) można otrzymać zero, gdyż np. $1+2-3=0$ oraz $1-2-3+4=0$. Zatem, na podstawie powyższych uwag, w tych przypadkach liczba poprawnych układów przekracza 2^{n-1} .

Zauważmy, że jeśli $n \geq 5$, to

$$1+2+\dots+(n-1) = \frac{(n-1)n}{2} \geq 2n.$$

Tak więc, jeśli w (1) wpisujemy w każdym kwadracie “+”, to w ostatnim kwadracie możemy wpisać zarówno “-” jak i “+”. Rzeczywiście, zachodzą nierówności

$$[1+2+\dots+(n-1)] - n \geq n \quad \text{oraz} \quad [1+2+\dots+(n-1)] + n \geq 3n.$$

Tak więc liczba poprawnych układów jest większa od 2^{n-1} dla $n \geq 4$. □

4. W nieskończonym ciągu arytmetycznym

$$a, a+r, a+2r, \dots, a+nr, \dots$$

gdzie $r \neq 0$, pewne trzy (niekoniecznie kolejne) wyrazy tworzą ciąg geometryczny. Wykaż, że $\frac{a}{r}$ jest liczbą wymierną.

Rozwiązanie. Jeśli $a = 0$, to liczba $\frac{a}{r} = 0$ jest wymierna. Dalej zakładamy, że $a \neq 0$. Przypuśćmy, że istnieją nieujemne liczby całkowite $k < m < n$ takie, że liczby $a + kr$, $a + mr$, $a + nr$ tworzą ciąg geometryczny. Wówczas

$$(a + mr)^2 = (a + kr)(a + nr).$$

Stąd $a^2 + 2amr + m^2r^2 = a^2 + anr + akr + mnr^2$, czyli

$$a(k + n - 2m) = r(m^2 - nk).$$

Gdyby obie strony powyższej równości były równe 0, mielibyśmy: $k + n = 2m$ oraz $m^2 = kn$. Wówczas

$$(k - n)^2 = (k + n)^2 - 4kn = (2m)^2 - 4m^2 = 0,$$

więc $k = n$, wbrew założeniu. Zatem $k + n - 2m \neq 0$, więc

$$\frac{a}{r} = \frac{m^2 - nk}{k + n - 2m}$$

jest wymierna. □